

Eko Bülten'de *5.yıl***TİSK AYLIK EKONOMİ BÜLTENİ- EYLÜL 2013 (SAYI: 55)
25.09.2013****GENEL DEĞERLENDİRME*****"Özel Kesim Sabit Sermaye Yatırımlarının Azalmaya Devam Etmesi Endişe Vericidir"***

Geçmiş ülkelerde ekonomi canlanıyor. Çin ve Endonezya hariç yükselen ekonomilerde büyüme oranı beklentilerin altında. AB'nin üçüncü çeyrek büyüme verisi pozitif görünüyor. Eylül ayında FED, önceki döneme ait politikasını sürdürme ve piyasaya sürdüğü para arzını daraltmama kararı aldı. ABD ekonomisinin henüz yeterince hızlı büyümemesi, işsizlik oranının yüksek olması, enflasyon oranının hedefin altında bulunması ve mortgage oranlarındaki artışın büyümeyi yavaşlatması bu kararın gerekçeleri oldu.

FED'in kararı yükselen ekonomiler için faiz oranları ve kur baskısı açısından rahatlatıcı oldu. Bu gruptaki pek çok ülke krizin eşliğinden döndü. Ancak bu rahatlama geçici çünkü bu ülkelerin ekonomilerinde önemli yapısal sorunlar var.

Türkiye ekonomisi ikinci çeyrekte %4,4 büyüdü. Büyümenin motoru hanehalkı tüketim harcamaları oldu. Özel sektörün sabit sermaye yatırımlarının gerilemeye devam etmesi endişe verici.

Türkiye ikinci çeyrek büyüme rakamları ile OECD'de öne çıktı, ancak yapısal sorunlar varlığını sürdürdü. Büyümenin kalitesi, tasarruf oranının yetersizliği, yatırım harcamalarının kamu ağırlıklı olması ve kısa vadeli sermaye hareketleri ile finanse edilmesi başlıca yapısal sorunlar.

Sanayi üretimi artsa da henüz 2010 ve 2011'deki artış hızını yakalayamadı. İmalat sanayiinde üretim artışının hanehalkı borçlanmasına bağımlı oluşu, sağlıksız bir durum.

Sanayi Ciro Endeksi Temmuz 2013'te yıllık bazda %14,8; imalat sanayiinde %15 arttı.

İşsiz sayısı ve işsizlik oranı arttı.

Temmuz 2013'te yıllık bazda ihracat %2,3; ithalat %10 ; dış ticaret açığı %26,6 arttı. İlk yedi ayda dış ticaret açığı 48,6 milyar dolar oldu. Altın ithalatındaki artış, cari açığın yükselmesinde de etkili oldu. Cari açık ilk yedi ayda 8,4 milyar dolar arttı.

Temmuz ayında doğrudan sermaye yoluyla 1,8 milyar dolar geldi ancak ilk yedi aydaki giriş geçen yıla göre azaldı.

Bankacılık sektörünün ilk yedi aydaki borçlanması 5 milyar dolar oldu. Reel sektörün uzun vadeli borcu 146 milyar dolar. 4,8 milyar dolarlık kaynağı belirsiz döviz girişinin varlık barışı ve Ortadoğu ülkeleri ile ilişkilerle bağlantılı olduğu düşünülüyor.

Merkezi Yönetim Bütçesi gerçekleştirmeleri ilk yedi ayda istenen yönde olmakla birlikte, Ağustos ayında faiz giderlerindeki artış nedeniyle beklenenin üzerinde açık verdi.

TCMB Eylül ayında döviz kuruna odaklandı ve faiz oranlarını değiştirmede. Dolar 1,95-2,00 TL bandına oturdu.

Dünya Ekonomisi:

Eylül ayında 2013 yılının ikinci çeyreğine ilişkin büyüme verileri birçok ülke için büyük ölçüde açıklanmıştır. Buna göre başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerde ekonomi canlanmaya başlamıştır. Büyüme ile ilgili risk altında olan ülkeler daha çok yükselen ekonomilerdir. Türkiye'nin de dahil olduğu G20 ülkeleri içinde Çin ve Endonezya dışındaki yükselen ekonomilerde büyüme oranlarının beklentilerin altında seyrettiği gözlenmektedir. Buna rağmen yılın ikinci çeyreği itibarıyla G20 ülkeleri içinde 2012 yılının ikinci çeyreğine göre en yüksek büyüme oranını yakalayan beş ülke %7,5 ile Çin, %5,8 ile Endonezya, %4,4 ile Türkiye, %3,3 ile Brezilya ve %2,7 ile Hindistan olmuştur. Bu ülkeler dikkat edileceği üzere yükselen ülkeler grubunda yer almaktadır.

Gelişmiş ülkeler arasında en yüksek büyüme oranını yakalayan beş ülke ise %2,6 ile Avustralya, %1,6 ile ABD, %1,5 ile İngiltere, %1,4 ile Kanada ve %1,3 ile Japonya'dır. Bu büyüme oranları yükselen ekonomilerden daha düşük olmakla beraber bu ülkelerin ekonomilerinin büyüklüğü (GSYH olarak) düşünüldüğünde önemli oranlardır. Dünya ekonomisi açısından önemli bir gelişme de 2012'nin ikinci çeyreğinden itibaren sürekli olarak küçülen Avrupa Birliği'nde bu durumun sona ermesidir. AB'de yılın üçüncü çeyreğinde büyüme oranı kritik eşik olacak gibi durmaktadır. Bu eşğin pozitif tarafına geçilmesi konusunda iyimseriz, zira AB'nin motor ülkelerinde sanayi üretimi beklenin üzerinde seyretilmektedir.

Eylül ayında büyüme rakamlarının izlenen temel makroekonomik gösterge olmasına karşın, piyasalar açısından belirleyici olan gelişme FED'in 19 Eylül 2013 tarihinde yaptığı toplantıda aldığı karar, daha doğrusu geçmiş kararlarında değişikliğe gitmemesi olmuştur. FED yaptığı toplantıda açık piyasa işlemleri yoluyla aylık 85 milyar dolarlık varlık alım politikasına, daha açık bir ifade ile piyasalara ayda 85 milyar dolar para arzı politikasına devam etme kararı almıştır. Aslında piyasa aktörlerinin beklentisi FED'in varlık alım tutarını 10 milyar dolar azaltacağı yönündeydi. FED, piyasa beklentisinin aksine alım tutarını azaltmama kararı almıştır. FED bu kararına gerekçe olarak ABD ekonomisinin henüz yeterince hızlı büyümemesini, işsizlik oranının hala yüksek olmasını, enflasyon oranının uzun dönem hedefinin altında bulunmasını ve artan mortgage oranlarının büyümeyi yavaşlatmasını göstermiştir.

Gelişmiş ülkelerde ekonomi canlanıyor. Çin ve Endonezya hariç yükselen ekonomilerde büyüme oranı beklentilerin altında.

AB'nin üçüncü çeyrek büyüme verisi pozitif görünüyor.

Eylül ayında FED, önceki döneme ait politikasını sürdürme ve piyasaya sürdüğü para arzını daraltmama kararı aldı. ABD ekonomisinin henüz yeterince hızlı büyümemesi, işsizlik oranının yüksek olması, enflasyon oranının hedefin altında bulunması ve mortgage oranlarındaki artışın büyümeyi yavaşlatması bu kararın gerekçeleri oldu.

FED'in bu kararını özellikle Türkiye'nin de içinde bulunduğu yükselen ekonomilerin kısa dönemde rahatlamaları için önemli bir destek olarak algılayabiliriz. Yükselen ekonomiler arasında yer alan özellikle Türkiye, Güney Afrika, Çin ve Hindistan son üç aydır sermaye çıkışları nedeniyle ciddi tedirginlik yaşıyorlardı. Karar ile bu ülkeler sermaye çıkışını durdurmak için üzerlerindeki faiz oranını artırma yönündeki baskıdan ve kur baskısından da kurtulmuştur. Çin'i bu ülke grubundan ayrı tuttuğumuzda geriye kalanlar krizin eşiğinden dönmüştür. Ancak bu rahatlamanın geçici olduğunu söylemeliyiz; adını saydığımız ülkelerin her birinin farklı ağırlıklarla da olsa, ekonomilerinde önemli yapısal sorunlar bulunmaktadır.

Türkiye Ekonomisi:

Türkiye 2013 yılı ikinci çeyreğinde %4,4 oranında bir büyüme oranını yakalamıştır. Böylece yılın ilk yarısında büyüme oranı %3,7 olmuştur. Sabit fiyatlarla takvim etkisinden arındırılmış GSYH 2013 yılı ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %4,1 yükselmiştir. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış GSYH ise bir önceki çeyreğe göre %2,1 artmıştır. Üretim yöntemine göre hesaplanan GSYH'da, sabit fiyatlarla en yüksek büyüme oranı %14,9 ile otel ve lokantacılık sektöründe gerçekleşmiştir. Üzerinde çok konuşulan mali aracılık sektöründe büyüme oranı %8,5 olurken, imalat sanayii sabit fiyatlarla %3,4 oranında büyüebilmiştir. Bu gerçekleştirmeler sonrasında GSYH'nın sektörel dağılımı da şu şekilde gerçekleşmiştir: Tarım sektörü %7,2, imalat sanayi %25,7, inşaat sektörü %6 ve hizmetler sektörü %59,3.

Yılın ikinci çeyreğinde büyüme oranı harcamalara göre değerlendirildiğinde büyümenin motorunun yine hanehalkı tüketim harcamaları olduğu görülmektedir. Tüketim harcamaları sabit fiyatlarla geçen yılın ikinci çeyreğine göre %5,3 artmıştır. Kamu kesimi tüketim harcamaları ise bu dönemde %7,4 oranında artış kaydetmiştir. Gayri safi sabit sermaye oluşumu sabit fiyatlarla %3,7 artmıştır. Bu artışta kamu kesimi yatırımları etkin olmuştur. Kamu kesimi gayri safi sabit sermaye harcamaları %36,7 artarken, özel kesim gayri safi sabit sermaye harcamaları %2 oranında azalmıştır.

2012 yılının ilk çeyreğinden bu yana gerileme sürecinde bulunan ve negatif alanda seyreden özel kesim sabit sermaye yatırımlarında bu olumsuzluğun halen devam etmesi, ekonominin geleceği açısından endişe vericidir.

Mal ve hizmet ihracatı ise sabit fiyatlarla %1,2 oranında yükselmiştir. Mal ve hizmet ithalatı değeri 2013 yılı ikinci üç aylık çeyreğinde sabit fiyatlarla %11,7 oranında artmıştır.

FED'in kararı yükselen ekonomiler için faiz oranları ve kur baskısı açısından rahatlatıcı oldu. Bu gruptaki pek çok ülke krizin eşiğinden döndü.

Ancak bu rahatlama geçici çünkü bu ülkelerin ekonomilerinde önemli yapısal sorunlar var.

Türkiye ekonomisi ikinci çeyrekte %4,4 büyüdü. İlk yarıda büyüme oranı %3,7 oldu.

Büyümenin motoru hanehalkı tüketim harcamaları oldu.

Kamu kesimi yatırımlarının etkisiyle gayri safi sabit sermaye oluşumu %3,7 arttı. Özel kesim sabit sermaye yatırımları azaldı.

Özel sektörün sabit sermaye yatırımlarının gerilemeye devam etmesi endişe verici.

Türkiye yılın ikinci çeyreğinde yakaladığı büyüme oranı ile OECD üyesi ülkeler içinde hızlı büyüyen ülkeler arasında yer almaktadır. Buna karşın büyümeye ilişkin yapısal sorunlar hala güncelliğini korumaktadır. Nedir bu sorunlar? Başbakan Yardımcısı Ali Babacan'ın 18 Eylül 2013 tarihli konuşmasından yola çıkarak şöyle sıralayabiliriz:

- Büyümenin kalitesiyle ilgili sorunlar devam etmektedir.
- Tasarruf oranı düşüktür. Türkiye'nin önce kazanıp sonra harcaması gerekirken, borçlanarak yaşanan bir refah modeli ile yaşamaktadır.
- Büyümede yatırım harcamaları kamu sektörü ağırlıklıdır.
- Büyüme kısa vadeli sermaye hareketleri ile finanse edilmektedir.

Tüm bu unsurların daha önce "Türkiye'nin Büyüme Stratejisi Yapısal Analiz ve Politikalar" başlıklı TİSK yayınında ifade edildiğini hatırlatmak isteriz.

Sanayi Üretimi, Ciro ve Sipariş Endeksleri:

2013 yılı Temmuz ayında Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi Endeksi Haziran ayına göre %0,9 oranında yükselmiştir. Takvim etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi Endeksi ise 2012 yılı Temmuz ayına göre %4,6 oranında bir artış kaydetmiştir.

2013 yılı Temmuz ayında bir önceki aya göre Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi Endeksi içinde yer alan alt sektörlerden, imalat sanayi sektörü endeksi %1,1 ve elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü endeksi %0,5 oranında yükselirken, madencilik ve taşocakçılığı sektörü üretim endeksi %1,8 oranında bir düşüş göstermiştir.

2013 yılı Temmuz ayında bir önceki yılın aynı ayına göre Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi Endeksinin alt sektörlerinden imalat sanayi sektörü üretim endeksi %6,2'lik bir artış gösterirken, madencilik ve taşocakçılığı sektörü endeksi %2,3, elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü endeksi %1,6 oranında azalmıştır.

Türkiye ikinci çeyrek büyüme rakamları ile OECD ülkeleri arasında hızlı büyüdü. Ancak yapısal sorunlar varlığını sürdürdü.

Büyümenin kalitesi, tasarruf oranının yetersizliği, yatırım harcamalarının kamu ağırlıklı olması ve kısa vadeli sermaye hareketleri ile finanse edilmesi yapısal sorunlar olarak sıralandı.

Temmuz 2013'de mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış imalat sanayii üretimi %0,9 arttı.

Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış imalat sanayii üretimi Temmuz 2013'te %1,1 arttı.

2013 yılı Temmuz ayında Haziran ayına göre Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi ana sanayi grupları içinde yer alan dayanıklı tüketim malı imalatı sektörü %2,7 ile en yüksek üretim artışı kaydedilen sektör olmuştur. İmalat sanayii alt sektörleri içinde ise üretim artışında ilk sırayı %10 ile motorlu kara taşıtı, treyler ve yarı treyler sektörü almıştır. Bu sektörü %7,7 oranındaki artış ile elektrikli teçhizat imalatı ve yine %7,7 artış ile fabrikasyon metal ürünleri imalatı izlemiştir. Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış imalat sanayinde en yüksek oranlı azalışlar ise %10 ile diğer ulaşım araçlarının imalatı, %7,3 ile bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı ve %5,5 ile başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı takip etmiştir.

Tablo 1'den de gözleneceği üzere sanayi üretimi artmaya devam etmekle birlikte sektör henüz 2010 ve 2011 yıllarındaki artış hızını yakalayabilmiş değildir. İmalat sanayi içinde özellikle dayanıklı imalat sanayii üretimi artışı daha istikrarlı bir eğilim göstermektedir. Bunda da bankacılık sektörünün bu sektöre yönelik olarak izlediği kredi politikası etkili olmaktadır. Bankacılık sektörünün tüketici finansmanı politikası imalat sanayinde üretim artışına da kaynaklık etmektedir. Buradan yola çıkarak imalat sanayi üretim artışının hanehalkı borçlanmasına bağımlı kaldığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla hanehalkının borç kaldıraç düzeyi kritik değişken haline gelmiştir ki, bu durum sanayi üretimi için de büyüme için de sağlıklı bir yapı değildir.

2013 yılı Temmuz ayında Sanayi Ciro Endeksi bir önceki yılın aynı ayına göre %14,8 oranında artmış ve beklentilerin üzerinde bir gelişme göstermiştir. Sanayinin alt sektörleri içinde imalat sanayi endeksi %15; madencilik ve taşocakçılığı endeksi ise 11,7 yükselmiştir (**Tablo 2**). Temmuz ayında ana sanayi grupları içinde en fazla ciro artışı %29 ile sermaye malı imalatı sektöründe gerçekleşmiştir. İmalat sanayii alt gruplarında ise en yüksek ciro artışı %79,3 ile diğer ulaşım araçları imalatında ve %37,8 ile motorlu kara taşıtı, treyler ve yarı treyler imalatında sağlanmıştır. İmalat sanayii alt gruplarında ise en fazla ciro düşüşü %28,2 ile diğer imalatlar ve %1,3 ile ağaç, ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç) imalatı sektöründe gerçekleşmiştir.

Dayanıklı tüketim malı imalatı %2,7 ile en yüksek üretim artışı kaydeden sektör oldu.

Sanayi üretimi artsa da henüz 2010 ve 2011'deki artış hızını yakalayamadı. Bankacılık sektörünün izlediği kredi politikasının etkisiyle dayanıklı imalat sanayii üretimi daha istikrarlı bir eğilim sergiliyor. Ancak imalat sanayii üretim artışı hanehalkı borçlanmasına bağımlı kalıyor. Bu durum sanayi üretimi açısından sağlıklı bir yapı değil.

Sanayi Ciro Endeksi Temmuz 2013'te yıllık bazda %14,8; imalat sanayinde %15 arttı.

İstihdam ve İşsizlik:

Haziran 2013 döneminde işgücüne katılma oranı 2012 yılının aynı dönemine göre 1,1 puan yükselerek %51,9 olmuştur. Bu dönemde erkeklerde işgücüne katılma oranı 0,8 puan artışla %72,5'e, kadınlarda işgücüne katılma oranı ise 1,3 puan artarak %31,9'a yükselmiştir.

Kadın istihdam oranı 2012 Haziran döneminde %27,7 iken 2013 Haziran döneminde %28,5'e çıkmıştır. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere göre çok düşük durumda olan oran, doğum iznini 16 haftadan 18 ila 20 haftaya yükseltme hazırlıkları gerçekleştiği takdirde daha da gerileyebilir.

Haziran 2013 döneminde istihdam edilenlerin sayısı 742 bin kişi artmış ve 26 milyon 319 bin kişi olmuştur. Bu dönemde de tarım sektöründe istihdam kaybı devam etmiş ve istihdam edilenlerin sayısı 81 bin kişi azalmıştır. Buna karşılık, tarım dışı sektörlerde istihdam edilenlerin sayısı 823 bin kişi artmıştır. Çalışanların %24,6'sı tarım sektöründe, %19,1'i sanayi sektöründe, %7,4'ü inşaat ve %49'u hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. Bu gerçekleştirmeler neticesinde hizmetler sektörünün toplam istihdam içindeki payı 0,8 puan sanayi sektörünün payı 0,5 puan artarken, tarım sektörünün payı 1 puan ve inşaat sektörünün payı 0,1 puan azalmıştır.

Haziran 2013 döneminde işsizlik oranı geçen yılın aynı dönemine göre 0,8 puan yükseliş göstermiş ve %8,8'e ulaşmıştır. İşsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 299 bin kişi artmış ve 2 milyon 525 bin kişiye ulaşmıştır. İşsizlik oranı tarım dışı sektörlerde 0,8 puan artarak %11 olurken, genç işsizlik oranı da 1,4 puan yükselmiş ve %17,1 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde işsizlik oranı erkeklerde %7,8, kadınlarda %10,8 olmuş ve işgücüne katılımdaki cinsiyet ayrımcılığı, işsizlik oranında da devam etmiştir.

Haziran 2013 döneminde geçen yılın aynı dönemine göre tarım sektöründe sosyal güvenlikten yoksun çalışanların oranı %84,3'ten %83,5'e, tarım dışı sektörlerde kayıtdışı çalışanların oranı da %25,2'den %22,9'a inmiştir.

Kayıtdışı ücretli ve yevmiyeli çalışanların oranı da bir önceki yılın aynı dönemine göre 2,2 puan azalmış ve %20,9 düzeyine düşmüştür. Bu gelişmeler sonucunda bu dönemde kayıtdışı istihdam oranı geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre 2,6 puan azalarak %37,8'e gerilemiştir.

İşgücüne katılma oranı 1,1 puan arttı.

İstihdam 742 bin kişi, tarım-dışı istihdam 823 bin kişi arttı.

İşsiz sayısı ve işsizlik oranı arttı.

Kayıtdışı istihdam azaldı.

Ödemeler Dengesi:

Temmuz 2013'de ihracat 2012 yılının aynı ayına göre %2,3 artarak 14 milyar 35 milyon dolara ulaşmıştır. Buna karşılık ithalat %10 oranında yükselmiş ve 22 milyar 99 milyon dolara çıkmıştır. Böylece dış ticaret açığı %26,6 oranında yükselmiş 6 milyar 367 milyon dolardan 8 milyar 64 milyon dolara varmıştır. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2012 yılı Temmuz ayında %68,2 iken, 2013 yılı Temmuz ayında %63,5'e gerilemiştir. Yedi aylık dönem sonunda ise dış ticaret açığı geçen yılın aynı dönemine göre 7 milyar 642 milyon dolar artmış ve 48 milyar 604 milyon dolara erişmiştir. Son iki yıldır cari işlemler bilançosunda önemli bir kalem haline gelen parasal olmayan altın kalemi içinde yer alan altın ithalatı bu yıl cari açığın yükselmesinde önemli bir etken olmuştur. Altın ithalatı bir önceki yılın ilk yedi ayına göre 5 milyar 473 milyon dolar artarak 11 milyar 94 milyon dolara ulaşırken, altın ihracatı 4 milyar 565 milyon dolar azalmış ve 2 milyar 673 milyon dolara gerilemiştir.

Dış ticaret bilançosundaki bu gerçekleştirmelerin etkisi ile yılın ilk yedi aylık döneminde cari işlemler açığı, geçen yılın aynı dönemine göre 8 milyar 4 milyon dolar artmış ve 42 milyar 99 milyon dolara kadar yükselmiştir. Cari işlemler açığını azaltma işlevi gören turizm gelirleri ise, bir önceki yılın ilk yedi ayına göre 2 milyar 754 milyon dolar artarak 15 milyar 47 milyon dolar olmuştur. Diğer yandan yatırım gelirlerinden çıkış ise devam etmektedir. İlk yedi aydaki net çıkış geçen yılın ilk yedi ayına göre 1 milyar 624 milyon dolar daha fazla olmuş ve 5 milyar 870 milyon dolara ulaşarak cari açığın artmasına katkıda bulunmuştur.

Temmuz ayında Türkiye'ye doğrudan sermaye yolu ile 1 milyar 819 milyon dolar gelmiştir. Ancak ilk yedi aylık dönemde geçen yıla göre sermaye girişi daha düşük düzeyde kalmış, geçen yıla göre 2 milyar 103 milyon dolar azalmış ve toplamda 6 milyar 761 milyon dolar olmuştur. Temmuz ayında yabancılar hisse senedi piyasasında satıcı konumda kalmış ve 606 milyon tutarında satış yapmıştır. Ancak Ocak-Temmuz aralığındaki toplam satış tutarları sınırlı olmuş ve satış tutarı 801 milyon dolarda kalmıştır. Yabancılar kamu borçlanmasının finansal aracı olan devlet iç borçlanma senetlerinde (DİBS) Temmuz ayında 2 milyar 515 milyon doları bulan bir net satım yaparken, ilk yedi ay için alıcı pozisyonunda olmuş ve 4 milyar 391 milyon dolara ulaşan bir net alım yapmıştır.

Temmuz 2013'te yıllık bazda ihracat %2,3; ithalat %10 ; dış ticaret açığı %26,6 arttı.

İlk yedi ayda dış ticaret açığı 48,6 milyar dolar oldu.

Altın ithalatındaki artış, cari açığın yükselmesinde de etkili oldu.

Cari açık ilk yedi ayda 8,4 milyar dolar arttı.

Yatırım gelirlerinden çıkış devam etti.

Temmuz ayında doğrudan sermaye yoluyla 1,8 milyar dolar geldi ancak ilk yedi aydaki giriş geçen yıla göre azaldı.

Yabancılar ilk yedi ayda DİBS'te 4,4 milyar dolarlık net alım yaptı.

Türk bankacılık sektörü Ocak-Temmuz 2013 döneminde tahvil ihracı yoluyla 4 milyar 956 milyon dolara ulaşan bir net borçlanma gerçekleştirmiştir. Bankacılık sektörü yedi aylık dönemde sendikasyon kredisi yoluyla ciddi bir borçlanmaya gitmiştir. Sektörün bu dönemki net kredi kullanımı 11 milyar 43 milyon dolara ulaşmıştır. Ocak-Temmuz döneminde özel sektörün yurtdışından sağladığı uzun vadeli kredi borcu, 2012 yılsonuna göre 6,9 milyar dolar artmış ve 145,9 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır. Bu dönemde finansal olmayan kuruluşların (reel sektörün) kredi borçlanması 1,8 milyar dolar azalmıştır.

Bankacılık sektörünün ilk yedi aydaki borçlanması 5 milyar dolar oldu.

Reel sektörün uzun vadeli borcu 146 milyar dolar.

Temmuz ayında TCMB'nin rezervleri 1 milyar 760 milyon dolar azalmasına karşın Ocak-Temmuz döneminde 4 milyar 728 milyon dolara ulaşan bir artışı yine de sağlayabilmiştir. Temmuz ayında kamuoyunu en çok meşgul eden konu 4 milyar 801 milyon dolarlık bir döviz girişinin net hata noksan kalemi altında gösterilmesi olmuştur. Net hata noksan kalemi son yıllarda gelir ya da gider açısından (döviz girişi ya da çıkışı) sürekli bir oynaklık göstermiştir. Burada hükümetin son üç yıl içinde varlık barışı uygulaması önemli etken olmuştur. Elbette bir başka neden de uygulanan dış politika nedeniyle Ortadoğu ülkeleri ile ekonomik ilişkilerin farklı bir zemine oturmasıdır.

4,8 milyar dolarlık kaynağı belirsiz döviz girişinin, varlık barışı ve Ortadoğu ülkeleri ile ilişkilerle bağlantılı olduğu düşünülüyor.

Para ve Maliye Politikası:

Makroekonomik politikalar açısından önemli bilançolardan birisi olan merkezi yönetim bütçesi 2013 yılının ilk yedi ayında istenilen şekilde gerçekleşti diyebiliriz. Ancak Ağustos ayında bütçe beklenenin üzerinde bir açık vermiştir. Merkezi yönetim bütçesi 2012 yılı Ağustos ayında 1,6 milyar TL açık verirken, 2013 yılı Ağustos ayında 3,1 milyar TL açık vermiştir. Açığın bu düzeye ulaşmasındaki ana unsur faiz giderlerinin 2013 yılı Ağustos ayında geçen yılın aynı ayına göre %30,1 oranında artarak 7 milyar 532 milyon TL düzeyinde gerçekleşmesidir. 2012 yılı Ağustos ayında 4,2 milyar TL faiz dışı fazla veren bütçe, 2013 yılı Ağustos ayında 4,4 milyar TL faiz dışı fazla vermiştir.

Merkezi Yönetim Bütçesi gerçekleştirmeleri ilk yedi ayda istenen yönde oldu, ancak Ağustos ayında beklenenin üzerinde açık verdi.

Bütçe açığının nedeni faiz giderlerindeki artıştır.

2013 yılı Ağustos ayında bütçe gelirleri bir önceki yılın aynı ayına göre %5,5 oranında artarak 31,9 milyar TL olurken, bütçe giderleri %10,1 oranında artarak 35,1 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Ağustos 2013'te bütçe gelirleri %5,5 arttı.

Merkezi yönetim bütçesi 2012 yılı Ocak-Ağustos döneminde 8 milyar 520 milyon TL açık verirken, 2013 yılının aynı döneminde 231 milyon TL fazla vermiştir.

2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde faiz giderleri 2012 yılının ilk sekiz ayına göre %4,1 oranında artmış ve 37 milyar 738 milyon TL olmuştur. Faiz giderlerinin bütçe içerisindeki payı %14,5 düzeyindedir. 2012 yılı Ocak-Ağustos döneminde 220 milyar 484 milyon TL olan bütçe gelirleri, 2013 yılının aynı döneminde %17,9 oranında artmış ve 259 milyar 925 milyon TL olmuştur. Yılın ilk sekiz aylık döneminde vergi gelirleri ise %18,6 oranında yükselmiş ve 216 milyar 47 milyon TL'ye ulaşmıştır.

**Bütçe ilk sekiz ayda
231 milyon TL fazla
verdi.**

TCMB Eylül ayında döviz kuruna odaklanmıştır. Döviz kurundaki panik atlatıldıktan sonra TCMB, ABD Merkez Bankası FED'in yukarıda söz ettiğimiz kararını beklemeye başlamıştır. TCMB alınacak kararları görmeden de faiz oranları ile oynamamış ve 17 Eylül 2013 tarihindeki Para Kurulu Toplantısında faiz oranlarını değiştirmemiştir. FED kararının ardından döviz kurları beklenen düzeye oturmuştur. Örneğin ABD doları 1,95-2,00 bandında salınmaya başlamıştır. TCMB, FED kararları ve Ağustos ayı enflasyon oranının beklentilerine uygun olarak gerçekleşmesinin etkisiyle belli bir rahatlığa kavuşmuştur.

**Faiz gelirleri %4,1
arttı.**

**TCMB Eylül ayında
döviz kuruna
odaklandı ve faiz
oranlarını
değiştirmede. Dolar
1,95-2,00 TL
bandına oturdu.**

Ağustos ayında Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) aylık bazda %0,10 azalmıştır. TÜFE bir önceki yılın Aralık ayına göre %4,21; bir önceki yılın aynı ayına göre %8,17 ve on iki aylık ortalamalara göre %7,42 yükselmiştir. TÜFE'de aylık bazda en yüksek artış %1,24 ile çeşitli mal ve hizmetler grubunda görülmüştür. 2013 yılı Ağustos ayında TÜFE ana harcama gruplarında yer alan eğitimde %1,19; lokanta ve otellerde %0,76; ulaşımda %0,70; eğlence ve kültürde %0,44 yükselmiştir.

Yıllık en yüksek fiyat artışı Hükümetin uyguladığı vergi politikası nedeniyle %16,01 ile alkollü içecekler ve tütün grubunda görülmüştür. Ağustos ayında TÜFE kapsamındaki 437 maddeden 72 maddenin ortalama fiyatları sabit kalırken, 243 maddenin ortalama fiyatları yükselmiş, 122 maddenin ortalama fiyatları düşmüştür.

**Ağustos 2013'te
TÜFE yıllık bazda
%8,17 arttı.**

Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) ise, 2013 yılı Ağustos ayında bir önceki aya göre %0,04; bir önceki yılın Aralık ayına göre %3,52; bir önceki yılın aynı ayına göre %6,38 ve on iki aylık ortalamalara göre %3,39 yükselmiştir. ÜFE'de aylık bazda tarım sektöründe %4,35, sanayi sektöründe %0,94 azalmıştır. Tarım sektörü endeksi bir önceki yılın Aralık ayına göre %2,49; bir önceki yılın aynı ayına göre %0,48 artarken, on iki aylık ortalamalara göre %0,98 düşmüştür. Sanayi sektörü endeksi ise bir önceki yılın Aralık ayına göre %3,72, bir önceki yılın aynı ayına göre %7,59 ve on iki aylık ortalamalara göre %4,29 yükselmiştir. ÜFE kapsamındaki 788 maddenin 179'unda ortalama fiyatlar değişmemiş, 448 maddenin ortalama fiyatları yükselmiş, 161 maddenin ortalama fiyatları azalmıştır.

Ağustos 2013'te ÜFE yıllık bazda %6,38 arttı.

Tablo 1: Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksinde Değişim (Bir Önceki Yıla Göre, %)

	Yıl	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz
Toplam Sanayi	2010	14,0	16,0	18,8	17,2	14,6	10,0	9,5
	2011	19,1	14,4	11,9	9,7	8,7	10,0	8,4
	2012	1,6	2,5	3,7	4,0	5,7	2,1	3,3
	2013	2,0	4,3	1,3	3,5	1,0	4,2	4,6
Ara Malı İmalatı	2010	15,3	19,8	25,4	21,2	20,3	12,5	10,2
	2011	23,3	14,7	9,7	9,5	10,2	7,8	7,4
	2012	0,3	-0,5	3,7	2,8	4,5	5,0	3,3
	2013	3,7	8,6	3,3	6,4	2,7	1,1	6,3
Dayanıklı Tüketim Malı İmalatı	2010	34,9	24,8	18,9	24,4	12,6	1,1	8,9
	2011	12,7	12,7	15,4	11,4	8,6	10,7	15,7
	2012	2,5	5,1	6,1	6,1	4,3	-0,7	-7,0
	2013	-3,2	-2,2	1,3	1,5	1,5	4,5	6,8
Dayanısız Tüketim Malı İmalatı	2010	7,1	12,8	11,0	13,0	10,7	5,1	8,9
	2011	12,8	5,8	5,7	3,7	2,6	6,4	2,6
	2012	-0,5	1,8	5,2	5,3	9,2	3,0	8,4
	2013	6,1	6,8	3,5	4,4	1,4	6,0	3,3
Enerji	2010	-0,3	0,6	4,2	5,1	5,1	5,6	4,6
	2011	12,6	13,2	13,6	8,6	6,6	2,7	4,3
	2012	6,5	10,2	4,9	-0,7	2,7	7,5	5,8
	2013	-4,0	-8,7	-6,3	1,8	2,8	-1,6	-2,2
Sermaye Malı İmalatı	2010	42,4	30,4	33,7	25,7	18,0	19,8	15,0
	2011	29,5	28,8	22,9	19,3	15,2	26,5	21,7
	2012	2,3	1,9	0,1	8,6	7,0	-8,0	-2,1
	2013	0,8	7,6	1,6	-1,7	-4,8	13,8	8,9
Madencilik ve Taşocaklığı	2010	8,8	20,9	15,7	9,3	14,9	3,1	-7,8
	2011	13,3	1,5	1,8	5,9	7,2	-0,4	6,9
	2012	-1,4	11,8	9,3	-0,2	-1,0	3,3	-1,5
	2013	-3,5	-3,2	-2,3	3,1	-6,0	-2,1	-2,3
İmalat Sanayi	2010	16,6	17,6	21,0	19,0	15,5	10,9	11,2
	2011	20,9	15,7	12,5	10,1	9,3	11,7	8,7
	2012	0,5	0,6	2,7	4,5	6,0	0,9	2,9
	2013	3,4	6,8	2,4	3,7	1,4	5,3	6,2
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	2010	3,2	5,3	6,8	9,6	8,8	8,3	9,9
	2011	12,0	11,8	12,1	8,8	5,1	3,9	7,1
	2012	9,6	11,2	7,9	2,5	7,2	10,6	8,2
	2013	-3,2	-7,0	-3,7	2,5	1,6	-0,5	-1,6

Kaynak: TÜİK, Sanayi Üretim Endeksi Temmuz 2013 Haber Bülteni, 9 Eylül 2013

Tablo 2: Sanayi Ciro Endeksi Bir Önceki Yılın Aynı Ayına Göre Değişim Oranları 2010-2013

	Yıl	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz
Toplam Sanayi	2010	8,1	12,2	19,3	17,9	22,7	15,3	17,2
	2011	34,1	31,4	27,9	28,9	26,3	30,0	28,0
	2012	16,7	15,9	13,8	13,4	14,5	7,0	5,8
	2013	6,7	4,9	2,1	4,7	5,3	6,4	14,8
Ara Mali İmalatı	2010	8,8	14,4	19,5	22,1	31,0	21,9	20,6
	2011	43,3	36,6	29,0	30,9	27,7	29,6	31,8
	2012	13,6	13,0	12,6	11,1	14,9	7,1	6,2
	2013	6,8	7,6	4,6	7,0	5,6	6,3	13,8
Dayanıklı Tüketim Mali İmalatı	2010	17,0	21,6	11,4	12,5	3,9	-2,6	1,8
	2011	23,1	20,4	19,3	20,0	20,5	13,2	26,1
	2012	35,0	32,9	31,5	28,7	25,8	30,6	13,6
	2013	-7,0	-4,0	-11,4	-4,6	0,6	-4,0	3,0
Dayanısız Tüketim Mali İmalatı	2010	9,3	9,4	14,4	15,7	18,1	12,1	18,9
	2011	19,6	18,3	20,0	16,6	17,9	23,5	17,6
	2012	13,9	15,8	12,4	13,7	10,9	6,1	6,9
	2013	9,7	5,9	3,3	8,9	8,9	7,7	12,6
Enerji	2010	14,9	14,6	34,7	29,4	28,7	5,2	13,2
	2011	42,5	59,6	50,8	51,0	52,4	61,9	53,1
	2012	35,8	31,5	26,8	27,6	15,2	4,5	4,7
	2013	-5,0	-13,4	-15,2	-17,3	-7,8	-0,5	7,8
Sermaye Mali İmalatı	2010	-0,8	7,6	25,8	8,3	13,7	12,3	10,1
	2011	38,8	36,8	34,3	40,5	29,6	37,4	27,0
	2012	16,9	12,7	8,8	8,7	14,5	1,9	0,9
	2013	12,0	7,1	5,5	5,3	6,4	11,5	29,5
Madencilik ve Taşocaklığı	2010	13,0	26,0	26,8	39,4	36,5	15,6	39,2
	2011	39,3	33,6	33,4	24,3	29,5	25,2	28,5
	2012	31,6	28,0	19,6	20,3	17,1	17,5	2,8
	2013	-3,1	-4,2	0,4	0,3	5,3	-3,0	11,7

Kaynak: TÜİK, Sanayi Ciro Endeksi Temmuz 2013 Haber Bülteni, 13 Eylül 2013